

TĪRUMS DZIESMAS CEĻŠ

2023. gada 6. jūlijā plkst. 20.00
5. jūlijā plkst. 20.00
Generālmēģinājums

MEŽAPARKA LIELAJĀ ESTRĀDE
KORU LIELKONCERTS

Tīrums parāda, kā caur mainīgo, augošo un pārveidoto atklājas bezgalīgs un mūžīgais.

Cilvēks un pasaule ir harmoniskās pielāgošanās un pārmaiņu svārstībā – spēks turpināties ir nemainības spēks. Tīrums ir turpinājums ceļam, kurš iestaigāts vēl iepriekš, bet apzināts 1873. gadā, vēlāk pārveidots un nobruģēts – tagad vairs nav ceļš tumša meža ielokā, tagad ceļš pie tīruma pārvēršas atziņā, ka cilvēks spēj orientēties pasaulē caur savu iekšējo pieredzi. Iestājas cilvēka un tradīcijas briedums, kurš nepieciešams jaunam ciklam, jaunam izaicinājumam. Cilvēks nobriest un viņa radītā raža sasniedz pilnbriedu.

Dziesmusvētki ir eko sistēma, kurā mēs – latvieši – esam iemācījušies domāt, attēlot un izskanēt bezgalībai. Caur Dziesmusvētkiem mēs atklājam, kā šķietami haotiskais laiks un telpa sakārtojas ornamentā, rakstā un dziesmā. Sakārtotībā mēs ieraugām dvēseles struktūras simetriju – tāpat kā kalns atspoguļo pasauli, tā cilvēks kopkori. Dziesma savukārt domu – tautasdziesmas četrinde atklāj domas simetriju, atziņas nemainību, dvēseles labirintu, kas paveras četrās debesu pusēs. Koncerta dziesmu izvēlē vēlamies virzīties no acīmredzamās tautasdziesmu simetrijas uz emocionālo pretrunīgumu mūsdienu komponistu daiļradē.

Koncerta stūrakmens ir latviešu tautasdziesmu apdares, kā arī oriģinālkompozīcijas, kurās komponistu iedvesmas avots ir tautasdziesma.

Programmā iekļauts gan iepriekšējo svētku mantojums, gan mūsdienu darbi, kas mākslinieciski pilgti izsaka latviešu tautas dvēseli, brīvības alkas, cieņu senču pagātnes mantojumam, garīgās tīrības meklējumus un atklāsmes, ar mērķi – virzīties pretī nākamībai. Latvijas un Dziesmusvētku ceļš mūsu redzējumā ved uz Tīrumu, kas kopjams Tradīcijas Turpinājumam.

Ivars Mailītis, svētku akustiskās dabas koncertzāles “Sidraba birzs” viens no autoriem, tās dekoratīvajā lapotnē iztēlojas mūsu ikviena esamību vienotā organiskā sakņojumā, skaņojumā, kas turpinājumā “dzen mūs salapot”, rosina nepieciešamību saplūst svētku kora kopskaņā. Ik svētkus, jauni dziedātāju pulki ietek mūsu nu jau 150 gadus plūstošajā dziesmu upē. “Kā upe plūst Tīruma laiks” – tā vēsta Matisa Gricmaņa svētku reizei rakstītais un Zigmara Liepiņa komponētais koncerta titulskaņdarbs “Tīrums”.

Dziesmusvētku cikls atkārtojas, un tā ir nākotne. Kopkoris un cilvēki kļūst par dzīvības upi, noris pēdējais transformācijas cikls pretim auglībai un atjaunošanās straumei mūžam nebeidzamajā dziesmu Tīrumā.

Katrs Dziesmusvētku koncerts sākas ar koristu ieplūšanu “Sidraba birzi”. Mūsu uznāciena mākslinieciskā iecere bija 1003 dziedātāju, kas ir vēsturiski apstiprināts pirmo Dziesmusvētku dalībnieku skaits, skanisks aicinājums visiem Latvijas novadiem sanākt vienkopos un svētīt 2023. gadu! nu jau 150 gadus pastāvošo tradīciju.

Sanākušie – Nācēji nu jau visi kopā atskaņo Dziesmusvētku klasisko un dzirkstošo apdziedāšanas dziesmu “Lokaties mežu gālī”, kuru sarakstījis svētku vēsturē visvairāk pārstāvētais (41 dziesma) un tautas garam vistuvāk rakstošais Emīlis Melngailis.

Mūsu programmas viena no vizījām bija pirmajā dziesmu lokā daudzināt Tīruma – Latvijas esības un valsts tapšanas galveno sastāvdaļu – latviešu tautasdziesmu.

Te pārejām uz koncerta programmas tuvplānu – katra kora grupa (vīru, sieviešu, jauktie) sniedz savu priekšnesumu. Viena no pirmajām svētku programmā iekļautajām dziesmām latviešu valodā ir vēl šodien tik populārā tautasdziesma “Rīga dimd” (Jāņa Cimzes apdarē), kas toreiz un arī mūsu svētkos skanēs vīru kora sniegtumā.

Kontrastā Lauras Jēkabsones sieviešu kora pieteikums ar “Dziedat meitas vakarā”, mūsdienu oriģinālkompozīcija (tautasdziesmu teksts), kas tikmēr pārstrādāta Dziesmusvētku korim.

Seko Vīneru Ernesta “Strauja, strauja upe tecēj” – dziesma, kas raksturo tradīciju un iekļāvusies repertuārā jau kopš 1888. gada.

Selgas Mences “Tautasdziesmu virkne” svētkos skanēja 1990. gadā un ir hrestomātisks sieviešu kora dziedāšanas paraugs.

Latviešu tautasdziesma “Tumsā gāju” Valta Pūces apdarē tapusi 2021. gadā kā jaunā virsdiriģenta Ulda Kokara pasūtījums vīru korim “Dziedonis”. Dziesmusvētkos tā skanēs pirmo reizi.

Jāņa Cimzes kora dziesmu konkursā 2014. gadā 1. vietu ieguva tautasdziesma “Saulīt' vēlu vakarā” Andra Sējāna apdarē. Tā pierādījusi sevi kā augstvērtīgu un veiksmīgu papildinājumu sieviešu kora repertuārā. Dziesmas interpretācija uzticēta tās pirmatskaņojuma veidotājam Mārai Marnauzai.

Andra Kontauta dziesmas “Sit kociņu pie kociņa, lai rit saule vakarā” ritmiskais nervs, saules un jūras krāšņais virtojums aicina svinēt dabas pilnību, iekļauties tās neapstājamajā gaitā. Dziesmas sākotnējā versija tapusi kā virsdiriģenta Ginta Ceplenieka pasūtījums jauktajam korim “Vivere”.

Jāņa Kalniņa meistarīgi veidotā “Līgo dziesma” ir jauneklīga dzīvesprieka apliecinājums vasaras saulgriežu svētkos.

Tautasdziesmas sējums noslēdzas ar Helmera Pavasara apdari “Mazs bij’ tēva novadiņis”, kas ievēdīs mūs zemes aizstāvības, valstiskuma apzināšanās lokā.

Ingas Meijeres “Skanēj’ visi novadiņi” pūtēju orķestrim ir koncerta veidotāju pasūtījums kora lielkoncertam. Skaņdarba nosaukums ietvertais stāsts pilnā mērā atspoguļots stāstā – skan Latvijas novadu populārās tautas melodijas, kur vienojošais tematiskais grauds ir “Rīga dimd” motīvs. Savukārt, pārejai uz brīvas valsts sasniegšanas ideju skan “Nu ar Dievu, Vidzemīte” melodija.

Tad mūsu skats vērsas otrajā dziesmu lokā – oriģināldziesmās, kuras caur tautasdziesmas motīvu klātbūtni liek apzināties tradīcijas izcelsmi un sauc mūs ciņā par nacionālas valsts izveidi. Arī Dziesmusvētku vēsture būtībā ir došanās uz valstiskumu un tā īstenošana.

Jura Vaivoda dziesma “Apkal manu kumeliņu” rakstīta teātra iestudējumam, bet koncertam “Tīrums. Dziesmas ceļš” komponists veicis darba pārveidi vīru korim. Dziesma izmantota tautas dejas kompozīcijām un koncertā izskan kā atgādinājums par Deju svētku iekļaušanu kā vienotu sastāvdaļu Dziesmu svētkos no 1948. gada.

Valda Zilvera apdare “Vēja māte” Vispārējais latviešu dziesmu svētkos skanējusi 2003. gadā, bet pirmatskaņota Dziesmu un deju svētkos “Rīgai 800”. Tā stāsta par laiku, kurš kā vētra pāršalc dzīves un pārbauda cilvēka izturību – tautas sirdsapziņu, kura rūdīta briesmu un izmēģinājumu brīžos.

Baumaņu Kārļa vīru kora dziesma “Dievs, svētī Latviju!” tika atskaņota Rīgas latviešu biedrības namā 1873. gadā, atklājot Pirmos Vispārējos latviešu dziesmu svētkus, kaut kopkora koncertā to izpildīt aizliedza. Tikai IV Vispārējo latviešu dziesmu svētku rīkotājs Jelgavā – Jānis Čakste, piemānīdams cenzūru, ieguva atļauju dziesmu izpildīt kopkorī ar nosaukumu “Dievs, svētī Baltiju!”. Dziesmas aizliegums un dziesmu krājuma “Līgo” publikā dedzināšana Daugavmalā veicināja to, ka no vienkāršas dziesmas tā kļuva par tautas lūgšanu un simbolu Latvijas brīvībai, kura katrai paaudzei jāturpina izcīnīt no jauna.

Daļas no Raiņa un Mārtiņa Brauna kantātes “Daugava” Dziesmusvētkos skanēs pirmoreiz – mūzikas dramatiskais, atkailinātais nervs plašākai auditorijai varētu būt pārsteidzošs jaunatklājums.

Emīla Dārziņa un Raiņa “Lauztās priedes” turpina ciņas motīvu. Dziesma svētku repertuārā ienāca vien 1950. gadā Jāņa Ozoliņa vadībā. Šobrīd skaņdarbs ir neatņemama kopkora repertuāra daļa – tās teksts un muzikālā kompozīcija saglabājis izjūtas no Otrās nacionālās atmodas un revolūciju vētrām mūsu zemē.

Savukārt, Ulda Stabulnieka un Ojāra Māciša “Barons” izskan kā pateicība mūsu tautasdziesmu krājējam Krišjānim Baronam, vienlaikus tā ir kā liriska atkāpe no trauksmainajiem vēstures notikumiem, kurus pats Barons un tautu piedzivoja, bet viņš tikai turpina savu pacietīgo darbu pie tautasdziesmu sistematizēšanas.

Tautas likteņlūgšana no Lūcijas Garūtas un Andreja Eglīša kantātes “Dievs, Tava zeme deg” kopš 1990. gada ir Dziesmusvētku pilntiesīga un neiztrūkstoša sastāvdaļa. Mūsu skatījumā tā ir lūgšana par mūsu valsts nākotni.

Dziesmu sējuma otro loku noslēdz Pēteris Barisona un Jāņa Akuratera kora miniatūra “Latvijā”. Tā ir par ciņas beigu apliecinājumu un mērķa sasniegšanu – Latvijas valsts tika izcīnīta un nostiprināta.

Trešajā lokā, kas vērstas nākotnes virzienā un ir koncerta noslēdzošā daļa, kora a cappella skaņojumu kuplina pūtēju “kora” atbalsts. Iecere bija sniegt mūsdienu komponistu vēstījumu nākotnes dziedātāju saimei par tām vērtībām, kas ir un būs aktuālas nākamībā. Tās ir – indivīda un sabiedrības mūžsenās pretnostatījuma un izlīguma attiecības “...Pa vienam mēs skaņa, bet kopā vārds...” (“Rita un vakara dziesma”), tradīcijas tālāk nodošanas, pārmantojamības nepieciešamība “...Tirā skaņā, nezūdošā, iesēt vārdus pārdzimstošus...” (“Tīrums”).

Loku aizsāk Jāņa Lūsēna un Māras Zālītes jaunradis “Sidraba birzs”. Skaņdarbā savienojas visas trīs mūsu koncertā iekļautās laika dimensijas: pagātne – tautasdziesmu stilistikā, tagadne – mūsdienu melodijas izklāstā, un nākotne – kā gaiša un apliecināša lūgšana nākamībai – “...Sēj, Laimīte, nežēlo! Sēj, Laimīte, sidrabiņ!...”

Raimonda Paula un Ojāra Vācieša “Tautasdziesma”, sākotnēji rakstīta Arvīda Platpera vīru korim “Absolventi”, programmā iekļaujās ar apliecinātu vēstījumu – latviešu tautas reālais dvēseles spoguļis ir mūsu Tautasdziesma.

Loku turpina Jēkaba Jančevska un Ineses Zānderes “Koki” – Zeme un Debess, Vēji un Saule ir mūsu ceļabiedri nemitīgajā atjaunotnes ceļā. Virsdiriģenta Māra Sirmā ierosmē dziesmā rakstīta Valsts akadēmiskajam korim “Latvijā”.

Imanta Kalniņa un Imanta Ziedoņa kopdarbs “Mūžu mūžos būs dziesma” radīts Dziesmusvētku simtgades svētkos. Šīs dziesmas piedziedājumā iekodēta katram latvietim zināma līgotnes melodija. Savukārt, “...Dzied bāliņi tu pret mani, Es pret tevi gavilēju...” varētu būt teju katru Dziesmusvētku moto.

Raimonda Tigula un Rāsim Bugavičutes-Pēces “Rita un vakara dziesma” aicina izprast mūsu katru unikālā tautas vēstures rakstā. Skaņdarbs tapis 2016. gadā, virsdiriģenta Mārtiņa Klišāna ierosmē.

Ērika Ešēvalda un Uģa Brikmāņa “Krustiem zvaigznes debesis” 2018. gada svētkos ieguva dziedātāju un klausītāju milestību. Tās kosmoloģiskā Dieva dēlu un Saules meitu rokās sadošanās pār Daugavu lai simbolizē mūsu vilkmi ik svētkos tikties un daudzināt radošumu, atjaunotni un turpinājumu.

Zigmara Liepiņa un Matisa Gricmaņa koncerta tituldziesma “Tīrums” sniedz atbildi uz jautājumu – kas ir tas, kādēļ mēs sanākam svētku kopkorī? Lai arī aizplūstam kā upe jūrā, “mūsu kailā balss” cer “iesēt vārdus pārdzimstošus” nākamajiem svētku klausītājiem un dziedātājiem.

Koncerta epilogā atgriežamies pie mūsu Tīruma pamatgrauda – tautasdziesmas Tīruma pirmarājiem – latviešu tautasdziesmas “Dziedot dzimu, dziedot augu” Alfrēda Kalniņa apdarē, kā arī Jāzepa Vītola un Ausekļa “Gaismas pils”.

